

FARMAKOLOGIE TRÁVICÍ SOUSTAVY

Úlohou GIT je zpracování přijímané potravy tak, aby došlo k uvolnění složek nezbytných pro organismus (trávení) a k jejich vstřebání

PERISTALTIKA = pohyb trávicí soustavy zajišťující posun potravy

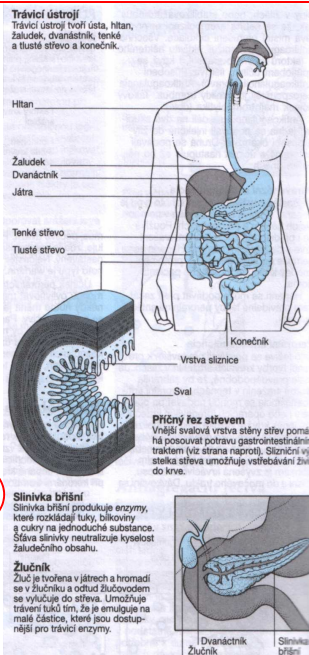
SEKRECE TRÁVICÍCH ŠŤÁV = nezbytná pro rozklad potravy

REGULACE ČINNOSTI

- **NERVOVÁ** nervové pleteně + VNS
peristaltika hladké svaloviny
aktivace - **parasympatikus**
inhibice - **sympatikus**

spojení s CNS

- **HUMORÁLNÍ** vlastní endokrinní systém –
sekrece enzymů rozptýlené buňky (netvoří žlázy)
motilita žaludku **enterohormony** (sekrece stimulována
motilita střev) potrava, tlak, napětí, psychika, teplota aj.

LÉČIVA OVLIVŇUJÍCÍ ČINNOST ŽALUDKU

STOMACHIKA

Látky zvyšující sekreci slin a žaludečních šťáv
Zlepšení chuti k jídlu

Rostlinné drogy STOMARAN

ANOREKTIKA (=ANOREXIKA)

Léčiva tlumící chuť k jídlu
Léčení obezity

Mazindol DEGONAL

Ovlivnění CNS - psychofarmaka

ACIDA

zvyšují kyselost ž. šťáv – indikace achlorhydrie
ACIPEPSOL, ENZYNORM

ŽALUDEK

- Dutý orgán
- Zadržuje potravu po dobu fyziologicky nutnou k enzymatické úpravě tráveniny
- povrchové buňky vylučují Mucin, který chrání sliznici před HCl a trávicími enzymy
- HCl – pH = 1.7: aktivace pepsinogen pepsin denaturace bílkovin ničí plísňe a kvasinky podporuje vstřebávání Fe²⁺ a Ca²⁺

ŽALUDEČNÍ ŠŤÁVA
PEPSIN (proteáza)
LIPÁZY
Na⁺, K⁺, Mg²⁺, SO₄²⁻
„vnitřní faktor“ (pozn. B₁₂)
Gastroferrin (pozn. Fe²⁺)

ŽALUDEČNÍ SEKRECE = reflexní děj

LÉČIVA OVLIVŇUJÍCÍ ČINNOST ŽALUDKU

ANTACIDA

Léčiva schopná různými mechanismy kompenzovat zvýšenou hladinu HCl

HYPERACIDITA → vznik PEPTIDICKÉHO VŘEDU

- Produkce nadměrného množství HCl („pálení žáhy“)
- Chronická hyperacidita *versus* Akutní hyperacidita (nikotin, alkohol, kofein)

Mechanismus účinku:

- A/ neutralizační Antacida (NaHCO₃)
- B/ absorpční Antacida (Al(OH)₃)
- ANACID, GASTROGEL

ANTIULCERÓZA

Léčiva pro prevenci a terapii peptidického vředu (slizniční defekt, autodigestce)

Pirenzepin **GASTROZEPIN** (ovlivnění sekrece HCl prostřednictvím VNS)

Helicobacter pylori

LÉČIVA OVLIVŇUJÍCÍ TRÁVICÍ POCHODY VE DVANÁCTNÍKU

DIGESTIVA

Léčiva obsahující jednotlivé nebo kombinované trávicí enzymy
Používají se při substituční terapii

Pepsin ACIPEPSOL

Pankreatické trávicí šťávy
PANCREOLAN, PANZYFORM ad. – enterosolventní (acidorezistentní) lékové formy

CHOLAGOGA

Léčiva zvyšující sekreci žluči jaterními buňkami (CHOLERETIKA), a usnadňující vyprazdňování žlučníku (CHOLEKINETIKA)

FEBICHOL, CHOLAGOL, CHOLASPAN

HEPATOPROTEKTIVA

léčiva stabilizující a regenerující jaterní buňky

Do duodena ústí:

- vývod pankreatu
- vývod žlučníku

pH cca 8,5

Pankreatické trávicí enzymy
Trypsin, chymotripsin
Pankreatická lipáza
Pankreatická amyláza
Žluč (emulpace tuků)

LÉČIVA POUŽÍVANÁ PŘI PORUŠENÉ FUNKCI STŘEV

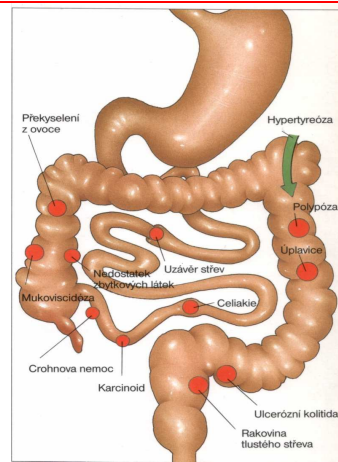
STŘEVNÍ TRAKT:

TENKÉ STŘEVO

- dokončení trávení
- vstřebávání živin, vitamínu a H₂O
- tráveniny se zahušťují
- periodické vyprazdňování
- přítomnost celé palety enzymů

TLUSTÉ STŘEVO

- skladování zbytků potravy
- resorpce elektrolytů vitamínu a H₂O

PORUCHY STŘEV

DŮSLEDKEM

- Zastavení (zpomalení) peristaltiky ⇒ ZÁCPA (= OBSTIPACE) LAXATIVA
- Spazmy
- Zrychlení střevní motility ⇒ PRŮJEM (= DIAREA) OBSTIPANCIA
- Zánět střevní sliznice
- Produkce nadměrného množství

LAXATIVA

LÁTKY USNADŇUJÍCÍ ODCHOD STOLICE

Používají se při

- funkční zácpě akutní povahy
- vyprazdnění střev před vyšetřením nebo chirurgickým zákrokem

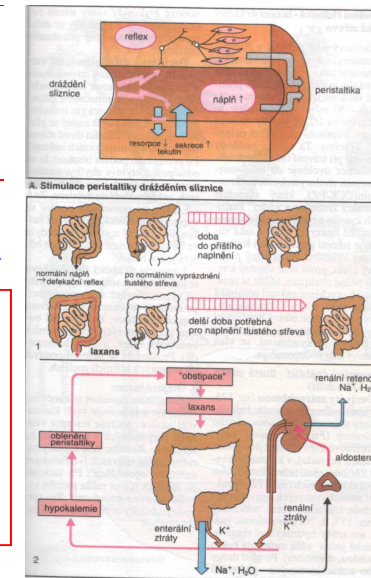
Důležité je nalézt příčinu zácpy

Dlouhodobé užívání – ztráta přirozené peristaltiky

PODLE MECHANISMU ÚČINKU SE DĚLÍ:

A/ LAXATIVA ZVĚTŠUJÍCÍ A ZMĚKČUJÍCÍ STŘEVNÍ OBSAH

B/ LAXATIVA DRÁŽDIVÁ

LAXATIVA ZVĚTŠUJÍCÍ A ZMĚKČUJÍCÍ STŘEVNÍ OBSAH

ad) A

PRINCIP:

- Zvětšením střevního obsahu dochází ke zvýšení tlaku na střevní stěnu, což vede ke zlepšení peristaltiky
- Zvětšení střevního obsahu se docílí zadržováním vody, čímž se střevní obsah naředí a usnadní se jeho vyprazdňování.

Osmoticky aktivní soli = salinická projímadla.

- MgSO₄, Na₂SO₄, sulfidy (Šarátice), vinany

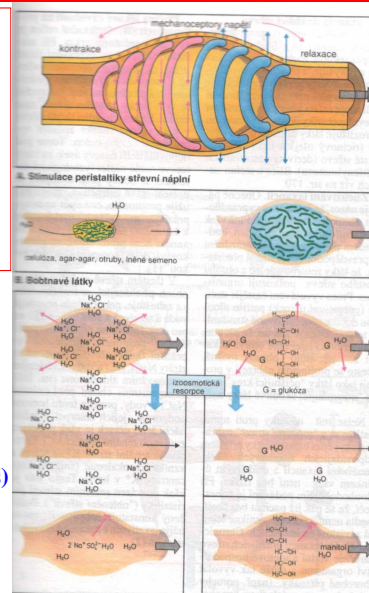
tekutý parafin LAFINOL

GLYCEROL

Agar (nestavitelný polysacharid z mořských řas)

Lactulosa LACTULOSA
(nevstřebatelný disacharid působící osmoticky)

deriváty celulosy

DRÁŽDIVÁ LAXATIVA

ad) B

PRINCIP:

Dráždí střevní sliznici, snižuje se resorpce tekutin (zvyšuje se sekrece tekutin), zvětšuje se střevní obsah → stimulace peristaltiky, podráždění senzitivních nervových vláken → reflexy vedoucí k zesílení střevní motoriky

Antrachinony

AGIOLAX

Fenolftalein

LAFINOL

Pikosulfát sodný

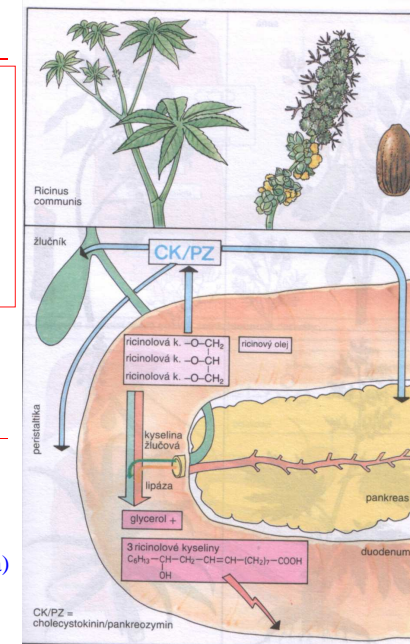
GUTTALAX

Používají se rovněž:

SPASMOLYTIKA (spastická zácpa)

PARASYMPATOMIMETIKA (atonická zácpa)

PSYCHOFARMAKA (psychogenní zácpa)

OBSTIPANCIA

Léčiva tlumící nespecifický průjem

Průjem – zvýšená frekvence defekace a tekutá konsistence stolice (dehydratace a demineralizace – ohrožení života)

Symptomatická léčiva

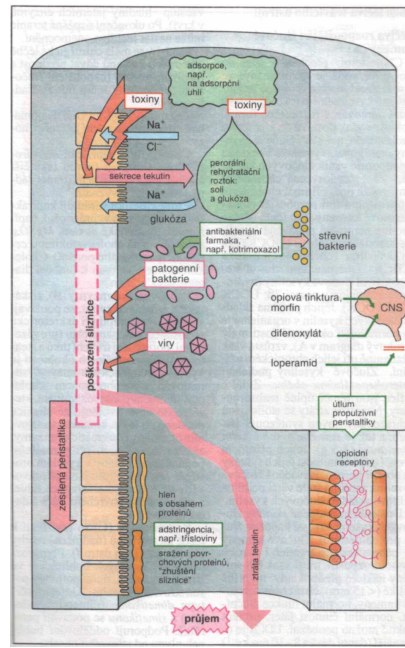
- odstraňují vysilující symptomy onemocnění v 1. fázi
- následuje léčba kauzální

Akutní průjem: Dieta + Obstipancia + Antiinfektiva + Analgetika + Spazmolytika

A/ Adsorbencia (adsorbce škodlivin vyvolávajících průjem; netoxické)
Adsorpční uhlí CARBOSORB

B/ Opioidy Difenoxylát REASEC

C/ Léčivé čaje

STŘEVNÍ ANTIINFEKTIVA (= STŘEVNÍ DESINFICIENCIA)

Mají zasáhnout v případech, kdy průjem má bakteriální, či jiný infekční původ

Ftalylsulfathiazol FTALAZOL

Cloroxinu ENDIARON

Oxifenonium ENDIFORM

SPAZMOLYTIKA

Léčiva používaná k uvolnění stahů hladké svaloviny

Ovlivňují vegetativní nervstvo – NEUROTROPNÍ SPAZMOLYTIKA

Vyvíjí účinek přímo na hladký sval – MYOTROPNÍ SPAZMOLYTIKA

KOMPOZITNÍ PŘÍPRAVKY

CONTRASPAM

ALGIFEN

SPASMOVERALGIN

FARMAKOLOGIE VYLUČOVACÍ SOUSTAVY

EXKRECE – odstraňování nepotřebných látek z těla

LEDVINY – hl. exkretční orgán (homeostáze)
Hospodaření s elektrolyty, H₂O a vyloučení xenobiotik

ŘÍZENÍ ČINNOSTI LEDVIN

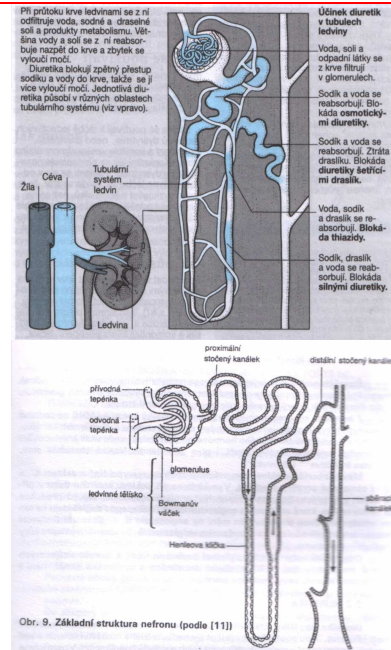
NERVOVÉ (VNS)

HUMORÁLNÍ

ADH – antidiuretický hormon, aldosteron

NEFRON – základní funkční a anatomická jednotka ledvin

- glomerulus, proximální tubulus, H. klíčka, distální tubulus, sběrný kanálek

DIURETIKA

Léčiva různými mechanismy zvyšujícími diurézu (tvorbu a vyloučení moči)

Indikace:

1/ Hypertenze

2/ Vylučování nadbytečných tekutin (otoky)

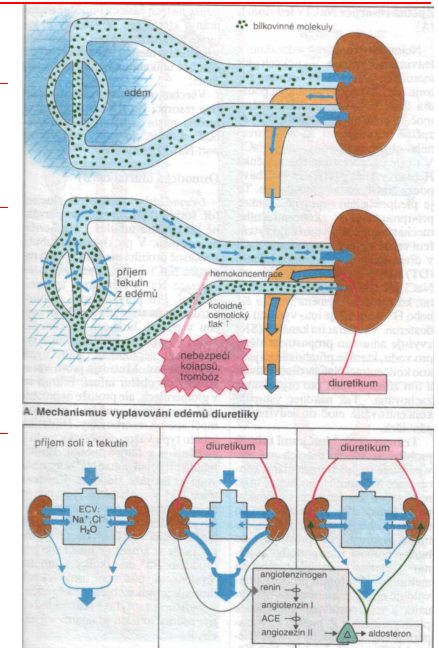
3/ Odstranění xenobiotik (intoxikace)

Dělí se:

A/ Saluretika

B/ Osmotická diuretika

C/ Ostatní diuretický působící látky

SALURETIKA

Zvyšují vylučování Na^+ a Cl^- (vyvolávají i vylučování K^+ jehož ztráty jsou nebezpečné)

Nutná substituce K^+

KALIUM CHLORATUM nebo KALINOR

A/ DIURETIKA SULFONAMIDOVÁ

Furosemid **FUROSEMID**
Klopamid **CRYPEPIN**

B/ DIURETIKA THIAZIDOVÁ

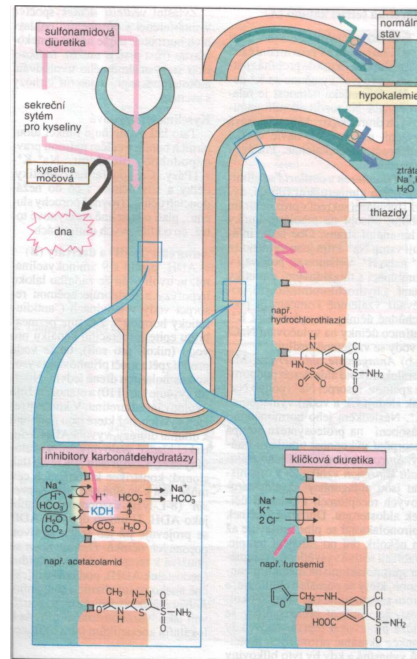
Hydrochlorthiazid **HYDROCHLORTHIAZID**

C/ KYSELINA ETHAKRYNOVÁ

UREGYT

KALIUM ŠETRÍČÍ DIURETIKA

Spironolakton **ALDACTONE**

OSMOTICKÁ DIURETIKA

Jsou filtrována do moči a svým osmotickým tlakem zvyšují objem vylučované moči

Zvyšují prokrvení ledvin a glomerulární filtraci

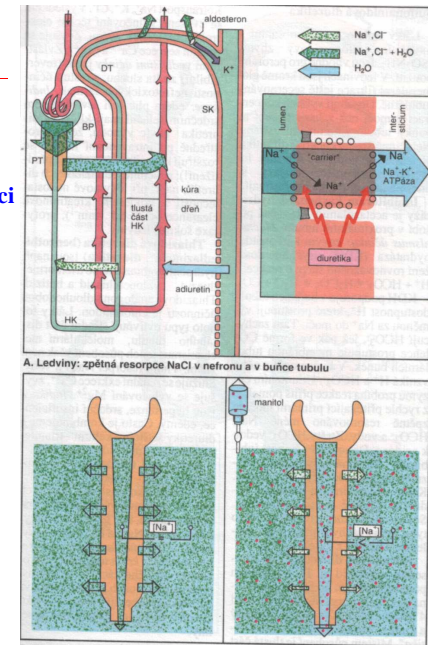
Silná diuretika

Mínimální vylučování NaCl

Podávají se i.v. v infúzi při:

- 1/ selhání ledvin
- 2/ intoxikace látkami vylučovanými ledvinami
- 3/ mozkový edém

Mannitol **INFUSIO MANNITOLI**
Močovina **UREA**
Sorbitol **INFUSIO SORBITOLI**

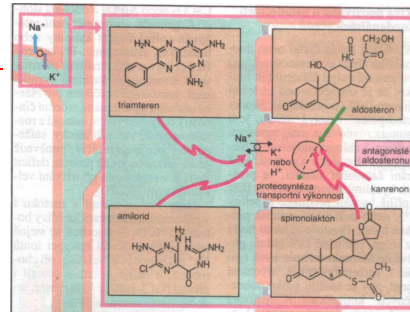

OSTATNÍ DIURETICKY ÚČINNÉ LÁTKY

Diuretické účinky mají veškerá léčiva, která zvyšují prokrvení ledvin.

Periferní vazodilatancia
Kardiotonika

Diuretické čaje

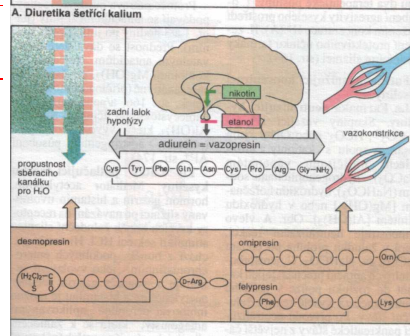
ANTIDIURETIKA

Léčiva, která snižují diurézu

Desmopresin **ADIURETIN**

Použití k léčbě *Diabetes insipidus* („žíznivka“) a polynurie

Aplikace nosní sliznicí

HISTAMIN

BIOGENNÍ AMIN – vyskytuje se téměř ve všech tkáních

Neurotransmitter v mozku, mediátor v žaludku

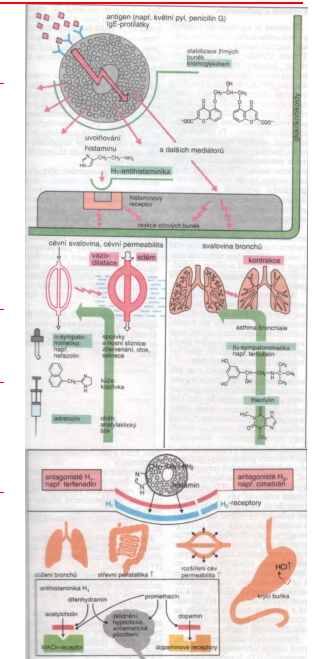
Uvolňuje se při alergických reakcích

Uvolňuje se při tkáňovém poškození

Podtypy receptorů H_1 , H_2 a H_3

Je uvolňován řadou podnětů, které poškozují buňky a tkáň (chlad, ozáření, mechanické poškození)

- Dilatace drobných cév (zarudnutí kůže)
- Pokles krevního tlaku
- Zvýšení permeability cév
- Dráždí nervová zakončení (svědění)

ANTI-HISTAMINIKA

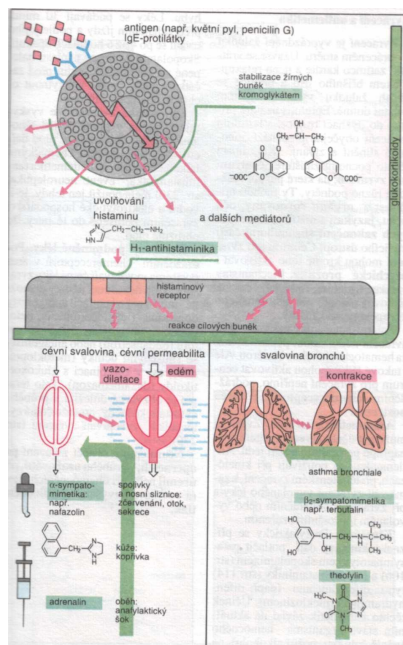
LÉČIVA ANTAGONIZUJÍCÍ PŮSOBNÍ HISTAMINU

Použití – alergické reakce

Nežádoucí účinky:

sedativní až hypnotické účinky

Loratadin	CLARITINE
Cetirizin	ZYRTEC
Bisulepin	DITHIADEN

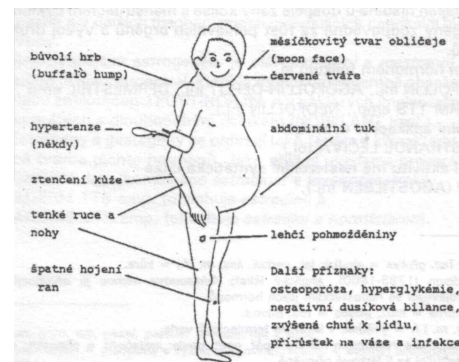
ANTIFLOGISTIKA A ANTIREVMATIKA

Léčiva, která působí tlumivě na zánětlivou reakci tkáně

Léčiva používající se při terapii revmatických onemocnění

**Calor (teplota)
Rubor (červenění)
Tumor (otok)
Dolor (bolest)
et Functio Laesa (funkce poškozené části)**

0/ GLUKOKORTIKOIDY

ZÁNĚT:

Reakce organismu na poškození (mechanické, chemické, mikrobiální)

Při poškození tkáně dochází k uvolnění mediátorů zánětu (histamin, serotonin, bradykinin, prostaglandiny ad.)

Glukokortikoidy

- nejvýraznější AF účinek

- nepoužívají se – výrazné N.Ú.

ANTIFLOGISTIKA A ANTIREVMATIKA

1/ deriváty KYSELINY SALICYLOVÉ

ASPIRIN ACYLPYRIN

Dávka 4 g/den → N.Ú. krvácení, poruchy sluchu, poruchy CNS, ledvinové poruchy atd.,

2/ deriváty PYRAZOLONU

Pouze krátkodobé použití; vysoká toxicita

Kebuzon KETAZON

3/ deriváty KYSELINY OCTOVÉ, PROPIONOVÉ

Diklofenak VOLTAREN
Ibuprofen BRUFEN

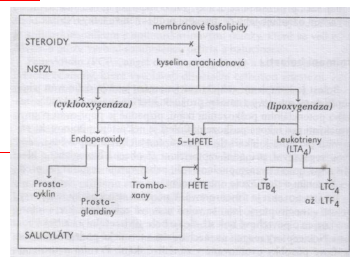
4/ Fenamáty, deriváty Karboxamidů a jiná NSPZL

CLOTAM, PIROX, RUMALON

NSPZL

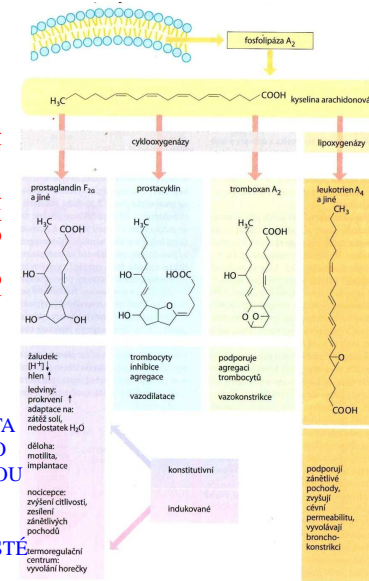
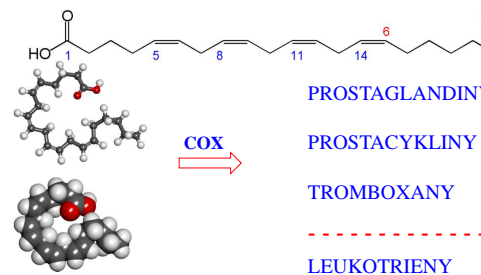
Nesteroidní protizánětlivé látky

Inhibice syntézy prostaglandinů

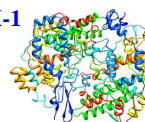

ANTIFLOGISTIKA A ANTIREVMATIKA

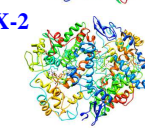
KYSELINA ARACHIDONOVÁ

COX-1

COX-2

KYKLOOXYGENÁZY

V MOLEKULE ENZYMU JE PŘÍTOMNA DLOUHÁ KAVITA (PÓR) – AKTIVNÍ MÍSTO PRO KYSELINU ARACHIDONOVOU

INHIBITORY COX = KOMPETITIVNÍ ANTAGONISTÉ REVERZIBILNÍ INHIBICE

ANTIFLOGISTIKA A ANTIREVMATIKA

COX-1 – KONSTITUTIVNÍ, INHIBICE VYVOLÁVÁ N.Ú.

(PORUCHY SLIZNIC, FCE LEDVIN, KVS, ...)

COX-2 – INDUKUJE SE ZÁNĚTLIVÝMI PROCESY

(KONSTITUTIVNÍ JEN V URČITÝCH ČÁSTECH ORGANISMU)

NESELEKTIVNÍ INHIBITORY COX

INHIBUJÍ OBĚ IZOFORMY COX

ODVOZENY OD SALICYLOVÉ K.

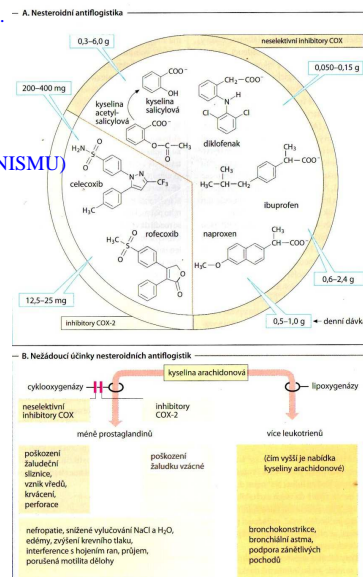
SELEKTIVNÍ INHIBITORY COX-2

INHIBUJÍ COX-2 >> COX-1

NEPORUŠUJÍ SLIZNICE

ANTIREVMATICKÁ TERAPIE

N.Ú. – SRDEČNÍ INSUFICIENCE, JÁTRA, LEDVINY

TERAPIE ZHOUBNÉHO BUJENÍ

V PRŮMYSLOVĚ VYSPĚLÝCH ZEMÍCH KAŽDÝ PÁTÝ ČLOVĚK UMÍRÁ NA ZHOUBNÝ NÁDOR

BENIGNÍ (= nezhoubné) NÁDOR
MALIGNÍ (= zhoubné) NÁDOR

procesy **INFILTRACE** (do okolí),
DESTRUKCE (okolní tkáně)
TVORBA METASTÁZ

Nádory (Tumory) – vznikají z různých tkání

Nejčastější nádor **KARCINOM** (z epitelu)
SARKOM, ADENOM aj.

Mechanismus vzniku neznámý

- (onkogenní viry, nekontrolovaně probíhající imunitní procesy aj.)
- přispívající faktory (biologické, chemické, fyzikální)

ZMĚNA GENETICKÉ INFORMACE
ZODPOVĚDNÉ ZA DĚLENÍ BUNĚK

CYTOSTATIKA

- léčiva, která různými mechanismy zastavují růst a množení buněk
- některé látky se používají i jako imunosupresiva
- problém: metabolismus nádorových a zdravých buněk je shodný → nežádoucí účinky na zdravé buňky
- každé cytostatikum – potenciální teratogen

CYTOSTATIKA

A/ POLYFUNKČNÍ ALKYLUJÍCÍ LÁTKY

Mechanismus – přenos alkylového radikálu na molekulu NK nebo bílkoviny (potlačení dělení)

Cyklofosamid **CYTOXAN**

B/ ANTIMETABOLITY

Látky chemicky příbuzné prekurzorům biosyntézy NK a proteinů

Methotrexat **METHOTREXAT**

C/ ROSTLINNÉ ALKALOIDY

„mitotické jedy“ (inhibice mitotického dělení)

Vincristin **VINCRISTIN**
Vinblastin **VINBLASTIN**

CYTOSTATIKA

D/ CYTOSTATICKÁ ANTIBIOTIKA

Mechanismus – vazbou na molekulu DNA poškozují funkci buňky

Doxorubicin **ADRIBLASTINA**

E/ JINÁ CYTOSTATIKA

Deriváty platiny; Mechanismus účinku je nejasný

Cisplatina **CISPLATYL**
Karboplatina **CYCLOPLATIN**

F/ HORMONY A LÁTKY BLOKUJÍCÍ JEJICH ÚČINEK

Pohlavní hormony, kortikosteroidy a jejich deriváty

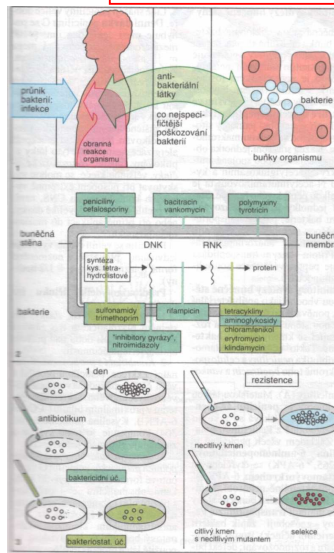
Prednison **PREDNISON**
Tamoxifen **TAMOXIFEN**

TERAPEUTIKA BAKTERIÁLNÍCH INFEKČÍ

**ANTIINFEKTIVA
= PREVENCE A
TERAPIE INFEKČNÍCH
ONEMOCNĚNÍ**

ANTIBIOTIKA (přirodní produkty mikroorganismů)
CHEMOTERAPEUTIKA (uměle syntetizované látky)

- Působí na mikroorganismy bakteriostaticky
nebo baktericidně

INFEKČNÍ ONEMOCNĚNÍ
Charakteristická proniknutím choroboplodných
zárodků, kde se rozmnoží a po určité době
(inkubační doba) se projeví příznaky

MECHANISMUS ÚČINKU – cílem je:
**SELEKTIVNÍ OVLIVNĚNÍ SPECIFICKÝCH
PROCESŮ MIKROORGANISMU BEZ
VÁŽNĚJŠÍHO OVLIVNĚNÍ MAKROORGANISMU**

PENICILINY

= BETALAKTÁMOVÁ ANTIBIOTIKA

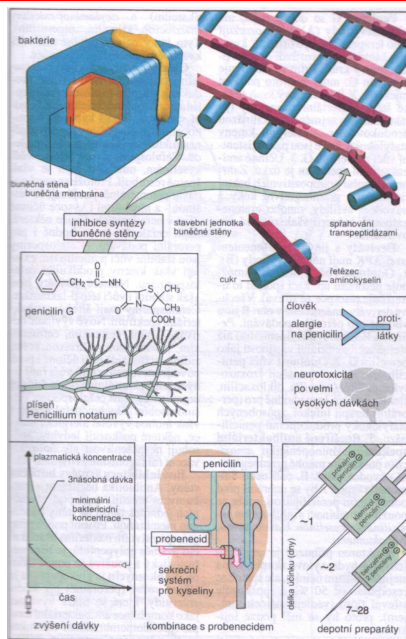
- PENICILIN G
- PENDEPON (dlouhodobý účinek)
- V-PENICILIN
- PENCLLEN
- OXACILIN

Širokospektré Peniciliny
AMOCLEN

infekce respiračního traktu
infekce močových a trávicích cest

Kombinace s inhibitory beta-laktamáz
Kyselina klavulámová

AUGMENTIN

M.Ú. ANTIINFEKTIV A JEJICH N.Ú.

- 1/ INHIBICE BUNĚČNÉ STĚNY
- 2/ POŠKOZENÍ FUNKCE BUNĚČNÉ MEMBRÁNY
- 3/ PORUCHA SYNTÉZY BÍLKOVIN
- 4/ PORUCHA METABOLISMU NUKLEOVÝCH KYSELIN

NEŽÁDOUCÍ ÚČINKY ANTIBIOTIK

Používané antimikrobiální látky patří mezi relativně bezpečné léky, přesto existují určité typy toxicity

- Poškození krevetvorby (aplastická anémie)
- Ototoxicita a nefrotoxicita
- Hepatotoxické reakce
- Neurotoxicita
- Alergické reakce

- Chloramfenikol
- Aminoglykosidy a polypeptidová A.
- Tetracykliny
- Peniciliny

Rezistence, dysmikrobie, superinfekce a ovlivnění imunitních dějů.

CEFALOSPORINY

= BETALAKTÁMOVÁ ANTIBIOTIKA

používají se na kmeny rezistentní
na penicilinová antibiotika

CEFALOSPORINY 1 – 3. generace

Parenterální aplikace
Nízká toxicita
Alergie

CEFALEN
CEDAX

cefaleksín	kyselé pH	penicilináza	spektrum	koncentrace potřebná k inhibici bakterií citlivých vůči penicilinu G
penicilin V	rezistentní	citlivý	úzké	
oxacilin	rezistentní	rezistentní	úzké	
amoxicilin	rezistentní	citlivý	široké	
cefaleksín	rezistentní	rezistentní, ale citlivý vůči cefalosporináze	široké	

TETRACYKLINY

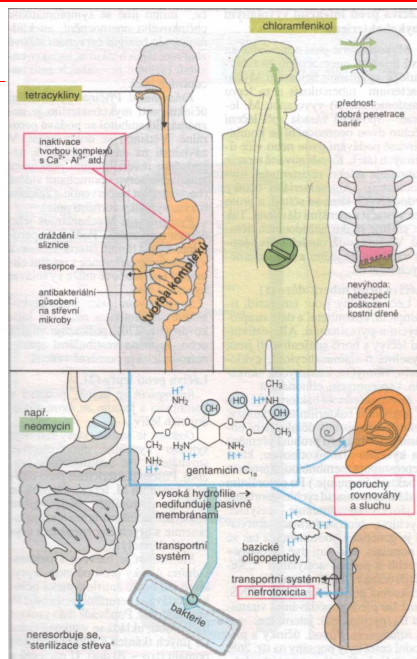
ŠIROKOSPEKTRÁ ANTIBIOTIKA

VYSOKÝ VÝSKYT N.Ú.
(ukládání do zubů a kostí)

Infekce vyvolané Chlamidiemi

DEOXYMYKOIN

CHLORAMPHENICOL
poškození krevetvorby
Břišní tyfus, paratyfus, salmonelózy a meningitidy.

MAKROLIDOVÁ ANTIBIOTIKA

INHIBICE PROTEOSYNTÉZY
BEZPEČNÁ ANTIBIOTIKA

ERYTHROMYCIN
SUMAMED

AMINOGLYKOSIDY

RYCHLÝ BAKTERICIDNÍ ÚČINEK
NEFROTOXICITA, OTOTOXICITA

GENTAMYCIN

SULFONAMIDY „KLASICKÁ CHEMOTERAPEUTIKA“

Řada N.Ú.

BISEPTOL

LINKOSAMIDY

PODOBNÉ LINKOSAMIDŮM

KLIMICIN

Používají se při terapii uroinfekcí

PROTITUBERKULÓZNÍ LÉČIVA

Mycobacterium tuberculosis

Tuberkulostatika (bakteriostatický efekt)

Výskyt neustále roste (souvislost s AIDS)

Velmi rychle na uvedená léčiva vzniká resistance (2-3 měsíce)

Používají se kombinace

MYCOBUTIN, NIDRAZID, TUBOCIN

ANTIMYKOTIKA

Lokalizace na kůži nebo ve vlasech

Celková antimykotika:

nystatin FUNGICIDIN
ketokonazol NIZORAL

VIROSTATIKA (ANTIVIROTIKA)

Většinou se řeší prevencí – imunizací

Existuje pouze omezená paleta léčiv

Acyklovir HERPESIN
ZOVIRAX

PÁSOVÝ OPAR
Zidovudin AZITIDIN
RETROVIR

